

- 2) epistemological (cognitive), which represents information as a means of knowledge. With all the differences in the definition of information most of them indicated that information – a message about something; facts, events, processes, events, etc;
- 3) semantic, which provides content and practical value of information;
- 4) axiological, that forms the concept of the value of information for various fields of activity;
- 5) quantity, which becomes important for the decision;
- 6) communicative, which reveals the complex nature of organizational and technical information links. In this context, information means any set of signals, effects or statement that some system takes from the environment (input information), gives to the environment (background information) or keeps (internal, inside the system information);
- 7) legal, which reveals the content of legal phenomena.

The basic characteristics differentiating the concept of «information» are:

- 1) must have some meaning, some information, knowledge about the reality of any nature transmitted in the communication process; during storage, processing and transmission of information, knowledge;
- 2) mandatory sign forms receipt, storage, processing and creating information;
- 3) mandatory entity that creates or receives information;
- 4) must have some source that affects the creation of a subject who perceives or incentive, or other entity in this role

Formulated conclude that forensic information accordingly be understood to denote the content display objects and processes, their parameters, states and properties, which is obtained with the subjects of a criminal investigation into the events with the use of forensic technology, methods and tools.

Key words: *analysis, sign, information, information and analytical support, criminal activity, synthesis.*

УДК 343.977

К.Г. Гейко

ЩОДО ПОНЯТТЯ МЕТОДІВ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті проаналізовано різні підходи до визначення поняття методів оперативно-розшукової діяльності. Запропоновано авторське визначення цього поняття, а також визначено його співвідношення з іншими категоріями теорії оперативно-розшукової діяльності.

Ключові слова: *методи оперативно-розшукової діяльності, оперативно-розшукові заходи, негласні слідчі дії, конфіденційність, конспірація.*

Постановка проблеми. Зрілість будь-якої галузі науки визначається, перш за все, розробленістю її понятійного апарата. У теорії оперативно-розшукової діяльності (ОРД) серед науковців на сьогодні відсутній єдиний підхід до визначення змісту поняття «методи ОРД», його зв'язку з іншими ключовими категоріями цієї галузі знань. Окрім того, з оновлен-

ням кримінального процесуального законодавства України, зокрема з появою інституту негласних слідчих (розшукових) дій виникла потреба в узгодженні фахової термінології оперативно-розшукової діяльності з термінами суміжних наук криміналістики й кримінального процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Є цілком очевидним, що окремим оперативно-розшуковим заходам у КПК України 2012 р. було надано статусу слідчих (розшукових) дій через певну процедуру прийняття рішення про їх проведення та з використанням терміна «негласні». При збереженні своєї сутності негласних оперативно-розшукових способів отримання інформації про ті чи інші обставини вчинення злочинів негласні слідчі дії покликані стати ефективним засобом у збиранні доказів.

Формування цілей. В умовах рівноправності сторін обвинувачення й захисту в збиранні доказів при здійсненні кримінального провадження правоохоронні органи повинні мати спеціальний інструмент у формуванні доказової бази щодо тяжких та особливо тяжких злочинів. Особливо в тих випадках, коли такі злочини вчиняються організованими групами з високим матеріальним, технічним та інтелектуальним потенціалом. Водночас виникає питання про відмінність методів, покладених в основу «традиційних» слідчих дій та їх «негласного» різновиду. Очевидно, що така відмінність існує і її визначення складає мету цієї статті.

Виклад основного матеріалу. Узагалі, поняття методів оперативно-розшукової діяльності є одним із малодосліджених, зокрема у контексті співвідношення з поняттям оперативно-розшукових заходів. У спеціальній літературі поняття оперативно-розшукових заходів розглядається як ключове в теорії ОРД. Це обумовлено тим, що воно фактично є елементом самого терміна оперативно-розшукової діяльності, зміст якого визначається як система гласних і негласних пошукових, розвідувальних та контррозвідувальних заходів, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів (ст. 2 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність»). Тобто оперативно-розшукові заходи є певними елементами зазначеної діяльності, тобто діями уповноважених органів, спрямованими на пошук і фіксацію інформації про злочинну діяльність окремих осіб та груп з метою її припинення та в інтересах кримінального судочинства. Але у згаданому законі не надається визначення поняття оперативно-розшукових заходів, що є суттєвим недоліком, який, на думку фахівців в галузі оперативно-розшукової діяльності (І.П. Козаченка, Я.Ю. Кондратьєва, В.Л. Оргинського, А.І. Пясецького, В.Д. Суценка), призводить не тільки до непорозумінь у наукових дослідженнях але й до грубих помилок у практичній діяльності оперативних підрозділів.

М.А. Погорелький надає одне з найбільш розгорнутих визначень поняття оперативно-розшукового заходу, як сукупності узгоджених, узалежаних і поєднаних між собою загальною метою та завданнями

дій уповноважених Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність» суб'єктів, що здійснюються переважно негласно шляхом використання оперативних сил, засобів, методів та форм [1, с. 65–66]. У наведеному визначенні поняття оперативно-розшукового заходу мігитється вказівка на використання певних пізнавальних методів. Тобто, під оперативно-розшуковими заходами розуміють такі дії уповноваженого суб'єкта, які спрямовані на отримання відомостей, необхідних для вирішення певних оперативно-тактичних завдань. У цих діях реалізуються різноманітні методи ОРД, одним із яких, наприклад, визнається агентурний метод [2]. Зазначимо, що в чинному КПК України використання цього методу одержало визначення як окремої негласної слідчої (розшукової) дії (ст. 275 «Використання конфіденційного співробітництва»).

Водночас оперативно-розшукові заходи іноді фактично ототожнюють із методами ОРД. Наприклад, методами ОРД із посиланням на загальноприйнятту термінологію називається опитування (розвідувальне опитування), наведення довідок, збирання зразків для порівняльного дослідження, дослідження предметів і документів, ототожнення особистості, контрольована поставка, оперативний експеримент та інші дії [3, с. 39]. Поряд із цим названі елементи ОРД розглядаються і як оперативно-розшукові заходи [3, с. 118]. Звичайно, це є проявом термінологічної некоректності, якої, безумовно, потрібно уникати.

Оперативно-розшукова діяльність за своєю сутністю є пізнавальною й підпорядковується загальним закономірностям пізнавального процесу. Відповідно і методи, які використовуються при цьому, ґрунтуються на загальних гносеологічних засадах. Метод [грец. *methodos* – шлях дослідження] – це спосіб пізнання явищ природи й суспільного життя, який розглядається як окремий прийом або система прийомів, що застосовується у якій-небудь галузі діяльності [4, с. 177]. У філософії розрізняють методи емпіричного й теоретичного рівня. Основою емпіричних методів є чуттєве пізнання (відчуття, сприйняття, уявлення). До числа цих методів відносять: спостереження, вимірювання, експеримент, порівняння. Власне теоретичні методи спираються на раціональне пізнання (поняття, судження, умовивід) і логічні процедури виводу. До числа цих методів відносять: аналіз, синтез, аналогія, абстрагування тощо [5, с. 598–625].

На наш погляд, в оперативно-розшуковій діяльності на перший план висуваються емпіричні методи пізнання, що обумовлено самою сутністю цієї галузі, яка визначається саме як «діяльність». Емпіричні методи пізнання (одержання інформації) в оперативно-розшуковій діяльності є трансформованими під впливом специфіки об'єкта пізнання, яким виступає злочинна діяльність. Злочинна діяльність із цих позицій характеризується прихованістю та організованістю, що вимагає відповідної корекції пізнавальних методів, зокрема емпіричного рівня. На нашу думку, така корекція

пов'язана з такими галузевими принципами оперативно-розшукової діяльності, як конфіденційність і конспіративність. Зокрема, принцип конфіденційності в оперативно-розшуковій діяльності полягає в нерозголосі, у таємничих, довірчих стосунках оперативного працівника й особи, яка добровільно погодилася на негласне співробітництво. З конфіденційністю тісно пов'язується принцип конспірації в оперативно-розшуковій діяльності, який полягає у вимозі втаємничення способів отримання інформації про злочин. Стосовно осіб, які співробітничать з оперативно-розшуковими апаратами, уживається термін «конфіденційність», а відносно форм і методів роботи – «конспіративність» [6, с. 141–143]. Саме названі принципи обумовлюють використання поняття «негласні слідчі (розшукові) дії» для позначення в КПК України 2012 р. низки нових способів отримання доказів у кримінальному провадженні, які раніше визначалися як оперативно-розшукові заходи.

На підставі викладеного, уявляється обґрунтованим розглядати скорегованими методами ОРД: оперативне спостереження (фізичне й технічне); оперативне порівняння; оперативний експеримент; оперативне опитування. Названі методи покладаються в основу певних способів дій, спрямованих на отримання інформації про злочини та осіб, які їх учинили або планують учинити. Як зазначалося, такі способи дій у теорії ОРД, досить довго називалися оперативно-розшуковими заходами.

Із цих позицій використання поняття «агентурний метод» виглядає дещо некоректним, оскільки в законодавстві, як уже зазначалося, використовується термін «конфіденційне співробітництво». Його сутність полягає в установленні довірливих відносин між представником уповноваженого оперативного підрозділу з фізичною особою на засадах добровільності, неухильного дотримання вимог конспірації в інтересах вирішення завдань оперативно-розшукової діяльності. Виходячи з цього, конфіденційне співробітництво найімовірніше погрібно розглядати як форму оперативно-розшукової діяльності, але не як її метод. Адже конфідент може бути залучений до проведення негласних слідчих (розшукових) дій, у яких можуть бути використані ті чи інші методи ОРД.

Таким чином, поняття методів ОРД та оперативно-розшукових заходів є близькими але не тотожними поняттями. Загалом підтримуємо визначення поняття «метод ОРД», запропоноване Н.І. Гончаровою, яка зазначає, що це «система специфічних прийомів й операцій (оперативно-розшукових засобів і заходів), спрямованих на отримання та реалізацію оперативно значущої інформації» [7, с. 180]. Але тут, на наш погляд, потрібне уточнення – метод ОРД не включає в себе оперативно-розшукові заходи. Оперативно-розшуковий захід – це елемент практичної діяльності, у якому можуть використовуватися один, або кілька різних методів отримання інформації.

Висновки. Підсумовуючи, зазначимо, що оперативно-розшукові заходи виступають формою реалізації певних пізнавальних методів. З урахуванням цього методи ОРД можуть бути визначені як система пізнавальних прийомів (операцій), що використовуються на принципах конфіденційності й конспіративності при проведенні оперативно-розшукових заходів або негласних слідчих (розшукових) дій для вирішення оперативно-тактичних завдань або завдань кримінального провадження.

На нашу думку, перспективним у плані удосконалення фахової оперативно-розшукової термінології поряд із поняттям методу ОРД та оперативно-розшукового заходу використовувати й поняття оперативно-розшукової комбінації (контрольна закупівля), комплексу оперативно-розшукових заходів (оперативна установка), оперативно-розшукової операції [6, с. 89–92].

Використані джерела:

1. Погорецький М. А. Оперативно-розшукові заходи: поняття і види / М. А. Погорецький // Держава і безпека України : наук.-практ. зб. НАН України і СБ України. – К., 2005. – №1(3). – С. 62–67.
2. Тарасенко В. Є. Агентурний метод у діяльності оперативних підрозділів ОВС України в умовах євроінтеграції : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. [«Роль та місце ОВС у розбудові демократичної правової держави»], (Одеса, 23 квітня 2010 р.) / Одеський державний університет внутрішніх справ. – Одеса, 2010. – С. 258–259.
3. Основы оперативно-розыскной деятельности органов внутренних дел : [учеб.] / под ред. Ю. А. Агафонова, Ю. Ф. Кваши. – Краснодар : Краснодар. Ун-т МВД России, 2007. – 305 с.
4. Новий тлумачний словник української мови : Том 2. – Київ : Вид-во «Аконіт», 2006. – 926 с.
5. Философия : [учебник для вузов] / под общ. ред. В. В. Миронова. – М. : Изд-во НОРМА, 2005. – 928 с.
6. Бандурка О. М. Теорія і практика оперативно-розшукової діяльності : [монографія] / О. М. Бандурка. – Х. : Золота миля, 2012. – 620 с.
7. Гончарова Н. І. До питання про визначення категорії «метод оперативно-розшукової діяльності» : матеріали міжнарод. наук.-практ. конф. [«Оперативно-розшукова діяльність та кримінальний процес: теоретико-практикологічний дискурс щодо їх співвідношення в умовах реформування органів внутрішніх справ України»], (Одеса, 22–23 квітня 2015 р.) / Одеський державний університет внутрішніх справ. – Одеса : ОДУВС, 2015. – с. 179–180.

Гейко К.Г. Относительно понятия методов оперативно-розыскной деятельности

В статье проанализированы различные подходы к определению понятия методов оперативно-розыскной деятельности. Предложено авторское опреде-

ление этого понятия, а также определено его соотношение с другими категориями теории оперативно-розыскной деятельности.

Ключевые слова: *методы оперативно-розыскной деятельности, оперативно-розыскные мероприятия, негласные следственные действия, конфиденциальность, конспирация.*

Geyko K.G. Regarding the notion of methods operational search activity

The article analyzes the different approaches to the definition of methods for operational and investigative activities. The author's definition of this concept, as well as determined by its relation to other categories of the theory of operational and investigative activity.

In the professional literature the concept of operational search measures is considered as crucial. This results from the fact that it's actually a part of the term of operational search activities. But the Law of Ukraine «On operational search activity» does not define the concept of operational search measures and that is its essential limitation; according to experts in field of operational activities it leads to misunderstandings in research but also to serious mistakes in practice of operational units.

The methods of operational search activities: interrogation (intelligence interrogation), inquiry, collecting samples for comparative examination, research objects and documents, establishment of identity, controlled delivery, operational experiment and more are considered. At the same time the operational search measures actually sometimes identified with methods of operational search activities, but, the author says, it is a manifestation of incorrectness of terminology which, of course, should be avoided. Based on the aforementioned author proposes corrected investigative methods of operational search activities: operating supervision (physical and technical); operative comparison; operative experiment; operative interrogation. The above methods provide the basis for specific ways of action to receive information about crimes and persons who committed them or are planning to do.

Given the author analyzed approaches to definition of methods of operational activities they are defined as a system of cognitive techniques (operations) used on the principles of confidentiality and conspiracy during operational search measures or unspoken investigations (search activities) to address the operational and tactical tasks or objectives of criminal proceedings.

Key words: *methods of operational search activity, operational search measures, unspoken investigations, confidentiality, conspiracy.*

УДК 343.98

А.В. Коваленко

**ПРОФЕСІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЖУРНАЛІСТА ЯК ЕЛЕМЕНТ
ВІКТИМОЛОГІЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПОТЕРПІЛОГО
ВІД ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ЖУРНАЛІСТІВ**

У статті досліджено питання професійної діяльності журналіста як елемента віктимологічної характеристики потерпілого від злочинів проти журналістів у рамках криміналістичної характеристики таких злочинів. Розгля-